

# **Demogrāfiskās tendences un pieprasījums pēc sociālās aprūpes pakalpojumiem Rīgā**

**Rīgas valstspilsētas pašvaldības Labklājības departaments  
2025**

## **Pētījuma kopsavilkums**

Pētījumā analizētas demogrāfiskās tendences un to ietekme uz sociālās aprūpes pakalpojumu pieprasījumu Rīgas valstspilsētas pašvaldībā, īpašu uzmanību pievēršot sabiedrības novecošanās procesam, aprūpes mājās un sociālās aprūpes centru (SAC) pakalpojumu saņēmēju skaita izmaiņām, kā arī rindas veidošanās un pakalpojuma pieejamības jautājumiem. Pētījuma rezultāti liecina, ka sabiedrības novecošanās, pieaugošais personu ar demenci īpatsvars un veselības stāvokļa pasliktināšanās būtiski palielina pieprasījumu pēc ilgstošas sociālās aprūpes pakalpojumiem, vienlaikus pakalpojumu pieejamību ierobežo finanšu, kapacitātes un pakalpojuma struktūras faktori. Analīze norāda uz būtisku nepieciešamību attīstīt sociālās aprūpes pakalpojumu infrastruktūru, optimizēt pakalpojumu piešķiršanas procesus un stiprināt alternatīvos aprūpes veidus, īpaši aprūpi personas dzīvesvietā.

## **Problēma un pētījuma aktualitāte**

Sabiedrības novecošanās ir viena no būtiskākajām demogrāfiskajām tendencēm Latvijā un Rīgā, ko nosaka ilgstoši zems dzimstības līmenis un pieaugošs vidējais mūža ilgums. Personu vecumā no 65 gadiem un vecāku īpatsvars ir pieaudzis no 12% 1989. gadā līdz 21% 2024. gadā, bet Rīgā šīs vecuma grupas īpatsvars sasniedzis 22% no kopējā iedzīvotāju skaita. Vienlaikus sabiedrības vidējais vecums laikposmā no 2000. līdz 2024. gadam pieaudzis par 4,5 gadiem, sasniedzot 43 gadus .

Sabiedrības novecošanās tieši ietekmē pieprasījumu pēc sociālās aprūpes pakalpojumiem, jo pieaug personu skaits ar funkcionāliem traucējumiem, hroniskām slimībām un demenci. Uz 2024. gada 10. decembri no 554 personām, kas atradās rindā uz sociālās aprūpes centra pakalpojumu, 57% bija personas ar demenci, kas norāda uz pieaugošu pieprasījumu pēc specializētiem aprūpes pakalpojumiem .

Papildu problēma ir pakalpojuma pieejamība un rindas veidošanās. Personu skaits rindā uz SAC pakalpojumu pieauga no 373 personām 2022. gada sākumā līdz 932 personām 2024. gada oktobrī, savukārt vidējais gaidīšanas laiks palielinājās no 3 mēnešiem 2023. gadā līdz vismaz 9 mēnešiem 2024. gadā . Tas liecina par būtisku neatbilstību starp pieprasījumu un pieejamajiem pakalpojumu resursiem.

## **Pētījuma mērķis**

Pētījuma mērķis ir analizēt demogrāfiskās tendences un novērtēt to ietekmi uz sociālās aprūpes pakalpojumu pieprasījumu Rīgas valstspilsētas pašvaldībā, identificējot pieprasījuma pieauguma tendences, pakalpojumu pieejamības ierobežojumus un galvenos faktorus, kas ietekmē sociālās aprūpes pakalpojumu attīstību un plānošanu.

## **Pētījuma dizains un metodoloģija**

Pētījums balstīts sekundāro datu analīzē, izmantojot Centrālās statistikas pārvaldes demogrāfiskos datus, kā arī Rīgas valstspilsētas pašvaldības administratīvos datus par sociālās aprūpes pakalpojumu saņēmēju skaitu, aprūpes līmeņiem, pakalpojumu rindām un pakalpojuma pieejamību.

Analīze ietvēra:

- iedzīvotāju vecuma struktūras izmaiņu analīzi laika periodā no 2000. līdz 2024. gadam;
- sociālās aprūpes centra pakalpojuma saņēmēju skaita dinamikas analīzi no 2010. gada līdz prognozētajam periodam līdz 2028. gadam;
- aprūpes mājās pakalpojuma saņēmēju skaita un aprūpes līmeņu izmaiņu analīzi;
- sociālās aprūpes centra rindas dinamikas analīzi, tostarp rindā esošo personu skaitu, gaidīšanas laiku, demences izplatību un pakalpojuma pieejamības ierobežojumus;
- pakalpojumu pieejamības analīzi saistībā ar finansējuma izmaiņām un pakalpojuma kapacitāti.

Tika izmantota longitudināla datu analīze, salīdzinot rādītājus dažādos laika periodos, kā arī aprakstošā statistiskā analīze, lai identificētu galvenās tendences un izmaiņu virzienus.

## **Galvenie pētījuma secinājumi**

Pētījuma rezultāti liecina par izteiktu sabiedrības novecošanās tendenci, kas būtiski palielina pieprasījumu pēc sociālās aprūpes pakalpojumiem. Personu vecumā no 65 gadiem un vecāku skaits Rīgā ir pieaudzis gan absolūtos skaitļos, gan relatīvajā īpatsvarā, kas norāda uz ilgtermiņa pieprasījuma pieaugumu pēc aprūpes pakalpojumiem.

Pieprasījums pēc sociālās aprūpes centra pakalpojumiem ir būtiski palielinājies, kas izpaužas kā straujš rindā esošo personu skaita pieaugums un gaidīšanas laika palielināšanās. Vienlaikus pakalpojumu pieejamību ierobežo finansējuma nepietiekamība un ierobežots vietu skaits aprūpes institūcijās. 2024. gadā finansējuma samazinājuma dēļ tika ierobežota nosūtījumu izsniegšana uz sociālās aprūpes centriem, kas būtiski ietekmēja rindas virzību.

Pieaug arī personu ar smagāku aprūpes nepieciešamības līmeni īpatsvars. Ja 2022. gadā 81,5% aprūpes mājās pakalpojuma saņēmēju bija ar augstāku aprūpes līmeni (3. un 4. līmenis), tad 2024. gadā šis īpatsvars pieauga līdz 85,1%, kas norāda uz pieaugošu klientu aprūpes vajadzību intensitāti .

Personas ar demenci veido būtisku daļu no sociālās aprūpes pakalpojumu pieprasījuma, kas rada papildu izaicinājumus pakalpojumu organizēšanā, jo nepieciešami specializēti aprūpes risinājumi. Vienlaikus daļa personu atliek pakalpojuma saņemšanu, jo aprūpes mājās pakalpojums ir pietiekams vai pastāv finansiāli un sociāli apsvērumi, kas ietekmē lēmumu par institucionālās aprūpes izmantošanu .

Kopumā pētījums apliecina, ka sabiedrības novecošanās un veselības stāvokļa pasliktināšanās rada ilgtermiņa sociālās aprūpes pakalpojumu pieprasījuma pieaugumu, kas prasa stratēģisku sociālās aprūpes sistēmas attīstību, tostarp aprūpes mājās pakalpojumu paplašināšanu, institucionālās aprūpes kapacitātes palielināšanu un efektīvāku resursu plānošanu.